

Upućivanje na brojne veze između hrane i identiteta temelje se na povijesnim podacima začinjenim anegdotama koje knjizi priskrbljuju šarm ne-znanstvenih djela, zanimljivih i čitateljima koji nisu usmjereni na strogo znanstveni diskurs već ih zanima ponajprije *priča* iz prošlosti. Temeljna vrijednost knjige je, čini se, ona koja je potvrđena i u drugim Montanarijevim djelima — i djelima povjesničara koji se okreću svakodnevici izbjegavajući povijest tumačiti kao riznicu herojskih podviga — a to je kontekstualizacija *priče o hrani* te usredotočenost na ljude, a ne na datume, na običaje ili na detaljne opise zemljopisnih putanja pojedinih prehrambenih artikala ili pak na minuciozne opise jela bez imalo osjećaja za one koji ta jela pripremaju i blaguju. Knjiga *La cucina italiana, Storia di una cultura* je, osim toga, opremljena znanstvenim aparatom, brojnim citatima talijanskih, ali i drugih autora, bogatom bibliografijom tekstova koji se bave poviješću i svakodnevicom kulinarstva, kazalom imena, te ilustracijama, od srednjovjekovnih crteža do suvremenih fotografija.

Iva PLEŠE

Četvrto izdanje reprezentativnog zbornika crkvenih popijevki i koralnih napjeva s latinskim i kajkavskim tekstovima — *Citharae octochordae* — koja je svjedočanstvo bogate tradicije i različitih slojeva utjecaja na liturgijsko muziciranje Zagrebačke biskupije u 18. stoljeću, posvećeno je faksimilnom pre-tisku i komparativnim studijama o trećem izdanju ove zbirke objavljene u Zagrebu 1757. godine. Treće izdanje *Citharae octochordae* donosi napjeve pisane u koralnoj notaciji romboidnog tipa, formalno je većeg opsega od drugoga izdanja, a tiskano je u tiskari Antuna Reinera u Zagrebu na narudžbu Zagrebačke stolne crkve.

Izdanje koje je pred nama finalizacija je projekta koji je skupina liturgičara, filologa, muzikologa, književnika, skladatelja, etnomuzikologa i crkvenih glazbenika započela daleke 1975. s ciljem priređivanja suvremenog izdanja *Citharae*. Prvi je dio ove dvosveščane edicije, 364 stranice, faksimil. Drugi dio s ukupno 355 stranica donosi komentare i studije, te sav potreban krtitički aparat koji mahom uspješno riješava brojne nedorečenosti i nejasnoće vezane uz treće izdanje. Nakon proslova priređivača, Lovre Županovića i Izaka Špralje, slijede hrvatski prijevod latinskoga predgovora trećem izdanju, te hrvatski prijevod prvom izdanju (Beč, 1701.), koji potpisuje Predrag Belić (str. VII-XI).

Slijedeći unificirano načelo komentara napjeva, svih je osam dijelova knjige raspoređeno prema redosljedu liturgijskog kalendara — od napjeva Adventa, Božića, Korizme, Uskrsa, Nedjelja kroz godinu, napjeva blagdana Djevice Marije, blagdana svetaca i napjeva za pokojne, autori komentara pojedinog dijela *Citharae octochordae* (Izak Špralja, komentar napjeva za Došašće, str. 5-33 i komentar napjeva za Nedjelje kroz godinu, str. 125-163; Anđelko Milanović, napjevi Božića, str. 33-83; Vladimir Fajdetić, napjevi za Korizmu, str. 83-101; Anđelko Klobučar, napjevi Uskrsa, str. 101-125; Mato Leščan, napjevi Djevice Marije, str. 163-183; Đuro Tomašić, napjevi za blagdane svetaca, str. 183-191; Lovro Županović, napjevi za pokojne, str. 191-203) budućim su korisnicima ovog izdanja ponudili sljedeće informacije: inventar svih notiranih napjeva svakog od osam poglavlja zbirke, orisni opis melodijskih karakteristika u odnosu na prva dva bečka izdanja *Citharae*, minucioznu formalnu i melodijsku analizu napjeva, prijedloge za

Cithara octochorda, ur. Milan Moguš, Lovro Županović, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Institut za crkvenu glazbu "Albe Vidaković" KBF - Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, Zagreb 1998., Sv. 1: Faksimilni pretisak izdanja iz 1757., 358 str.; Sv. 2: Komentari i studije, 355 str. (Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 75)

ritmizaciju pojedinih napjeva kao jedan od mogućih predložaka za njihovu suvremenu interpretaciju, izvore diseminacije istoga napjeva ako su poznati, pregled raširenosti pojedinog napjeva u kasnijim izdanjima hrvatskih pjesmarica, te, konačno, komparativne tabele mogućih uzora — modela prema kojim su pojedini napjevi nastali.

Poglavlje zajedničkog skupnog naziva *Studije*, koje slijedi nakon komentara napjeva (str. 203-305), simbolično je, baš poput samog zbornika, razdijeljeno u osam dijelova. Prvi od njih, autora Lovre Županovića naslovljen je "Hrvatski glazbeni zbornik *Cithara octochorda* iz XVIII. stoljeća i njegovo značenje za domaću glazbenu kulturu onoga vremena i danas". To je svojevrsni povijesni diskurs koji tematizira i prethodna izdanja *Citharae* i odnos prema trećem izdanju te povijest dosadašnjeg istraživanja ove zbirke, uz pokušaj smještanja zbornika u europski kontekst kasnoga baroka. Posebno je težište autorove studije na argumentiranom traganju za mogućim autorima, kompilatorima i urednicima ove zbirke, a na temelju iscrpnog kritičkog uvida u sve dosadašnje spekulacije o ovom problemu, uz istodobno navođenje novih kanoničkih, orguljaških i glazbeničkih imena zagrebačke prvostolnice u vrijeme nastanka knjige. Ta su imena u kontekstu traganja za autorom-kompilatorom važna smjernica novih spoznaja. Znakovit je prilog ove studije i tabelarni prikaz onih napjeva za koje autor smatra da si ih "ishitri" glazbenici ili orguljaši djelovanjem vezani za Kor prvostolne crkve.

"Povijesna situiranost Gregorijanskog pjevanja u vrijeme pojave *Citharae* i njegova primjena, posebice u trećem izdanju toga zbornika" tema je studije Izaka Špralje, u kojoj autor analizira notno pismo zbirke, poglavito u odnosu na notografiju prvih dvaju izdanja, glazbene oblike gregorijanskog pjevanja, nudeći inventar gregorijanskih napjeva, načinjen na temelju njihove prisutnosti u *Liber usualis*.

Crkvenu stvarnost zagrebačke biskupije u 18. stoljeću s aspekta liturgijske uporabe i važnosti *Citharae* za liturgiju i glazbu prvostolnice razmatra studija Vladimira Zagorca. Ona istodobno izlaže povijesni pregled crkvenog pjevanja na narodnom jeziku u kontekstu kršćanske Europe u kronološkom pregledu od srednjovjekovnih svjedočanstava, do odnosa Crkve prema toj temi aktualiziranoj u *motu propiju* pape Pija X. 1903., s posebnim osvrtom na mjesto hrvatske pučke popijevke na tom području, zaključivši da je rubrika "Ad sacrum spectantia" ujedno i uputa da je riječ o misnom liturgijskom glazbenom priručniku. Ova studija nudi i rekonstrukciju hijerarhije napjeva skupljenih u zbirci u odnosu na njihovo mjesto u liturgiji koje je diktirala važnost blagdana, misnog slavlja i njegovi glavni subjekti — interpreti.

Detekciju elemenata narodnoga melosa u zborniku *Cithara octochorda*, uz prikaz narodnih napjeva koji su izvori moguće kontrafakture, ili pak model nastanka nekog novog napjeva *Citharae*, donosi studija Milovana Gavazzija koju je, upućivanjem na nedostatke pojedinih autorovih metoda komparacije uz istodobno ažuriranje novim, komparativnim glazbenim izvorima dopunio Jerko Bezić.

Analizu kajkavskih jezičnih osobina tekstova pojedinih napjeva, te osobitosti ortografije zbornika, a u kontekstu kajkavske književnosti 18. stoljeća, predstavlja filološka studija Antuna Šojata. Osvrt na umjetničku vrijednost kajkavskih pjesničkih tekstova iz zbornika sadržava rad Olge Šojat. "Leksik i umjetnička vrijednost pjesničkih tekstova na latinskom jeziku..." tema je studije Franje Gruića koji, osim osvrta na specifičnosti latinskoga leksika zbirke, poglavito njezinih novijih napjeva, nudi i analizu karakteristika leksika samoga proslova zbirke "Ad pastorem et populum", kao i kritički osvrt na jezik i stil, valorizirajući pritom razinu latinskog jezika zbirke. Treće izdanje likovno je opremio Anđelko Badurina. Posljednje poglavlje drugog sveska donosi sinoptičku tabelu — registar napjeva svih triju izdanja, pregled literature, popis uporabljenih pjesmarica i sličnih edicija, te, na posljetku, njemačke sažetke svih spomenutih studija (prijevod na njemački: Maja Oršić-Magdić).

Orisno prikazana edicija respektabilan je pokušaj sintetiziranja svih dosadašnjih nastojanja oko istraživanja ove, sadržajem i količinom starijeg sloja napjeva, poglavito gregorijanskih, i u europskom kontekstu raritetne zbirke, te, istodobno, svjedočanstvo o čuvanju liturgijskog obreda lokalne crkve zagrebačke gotovo punih sedam stoljeća: od njezina osnutka do tek nekoliko desetljeća prije njegova ukinuća godine 1788. Ona je istodobno i svojevrsna uputa na potrebno ažuriranje bibliografije i popisa komparativnih rukopisnih i tiskanih liturgijsko-glazbenih izvora susjednih regija uz pomoć kojih bi i neka nerazjašnjena pitanja, poput provenijencije tekstovnih predložaka za gotovo šezdeset latinskih pjesama ili pak pitanja konkordancija melodija misnog ordinarija i njegovih logogenih tropa s izvorima bliskih, susjednih europskih regija (poglavito središnjeg europskog bazena), naišla na mogući jasniji odgovor. Ta bi metoda možebitno ponudila argument za objektivniju valorizaciju napjeva vrlo ranog sloja u jednom zborniku koji svojim namjernim čuvanjem "starog" očito sugerira kako je zagrebački kler i puk njegovao vlastiti, drukčiji, glazbeno-liturgijski identitet u doba kad se u većem dijelu europskih eklezijastičkih prostora bogoslužje obnašalo prema propisanom rimskom obredu.

Hana BREKO

Tri sveska djela i djelovanja W. Suppana sadrže 73 članka iz znanosti o glazbi kao istraživanju čovjeka i kulturnih dobara, izabranih iz vrlo opsežne Suppanove bibliografije, objavljene u *Festschrift zum 60. Geburtstag von Wolfgang Suppan*, ur. Bernhard Habla, Tutzing 1993.

Wolfgang Suppan, Werk und Wirkung, Musikwissenschaft als Menschen- und Kulturgüterforschung, Hans Schneider, Tutzing 2000., 3 sv., 1324 str. (Musikethnologische Sammelbände, Bd. 15-17)

Članci su raspoređeni u šest opsežnih poglavlja: 1. Zašto čovjek treba glazbu? Članci iz antropologije, filozofije i sociologije glazbe. 2. Kako izgleda glazba? O obličju (*Gestalt*) i strukturi glazbe. 3. Glazba za ljude njihova vremena — i (također) našega vremena? Teme iz povijesti. 4. Duhovno i svjetovno pjevanje. 5. Iz autorove postojbine: Tematika iz Štajerske.

Prvo poglavlje počinje na engleski prevedenim radom *Antropologija glazbe: Izvještaj o istraživanjima i svrsi istraživanja* (npr. o malo poznatoj njemačkoj *Anthropologie der Musik* iz 1951. H. Plessnera, nadalje o nastojanjima antropološkog načina mišljenja i istraživanja u pojedinim granama muzikologije). U radu *Istraživanje ljudi i/ili kulturnih dobara (?)*. O doprinosu znanosti o glazbi ispitivanju oblika međuljudskih odnosa autor utvrđuje da su vrste glazbe koja se izvodi u izravnom međuljudskom ophođenju (*Umgangsmusik*) funkcionalno smještene u život masa — i pita se (1986.) zašto se muzikologija tako teško odlučuje da o takvim činjenicama temeljito razmišlja. Zar ne bi trebalo proučavati u prvome redu ljude, a tek potom, sekundarno (umjetnička) djela?

Opširan doprinos historijskom istraživanju jest članak sa 78 primjera podataka o folklornoj glazbi i plesu u zapisnicima njemačkih srednjovjekovnih sinoda i kapitularija (sastanaka članova kaptola) na latinskom uz usporedni njemački prijevod — tematski raspoređenih prema kultu mrtvih, različitim svetkovinama, godišnjim običajima i nastupima glumaca i svirača.

Suppan je istraživao vrlo široku i raznoliku tematiku. Tako u nastavku nalazimo radove o povijesnim dokumentima o tzv. "turskoj glazbi", o sastavima takve glazbe u Europi, a uz to i primjer iz koreanske vojne glazbe. Dotiče se i funkcije glazbe u kulturnom identitetu jugoistočne Europe, piše o privatnim reprezentacijskim i zabavnim instrumentalnim